נגמר הדין אי אתה רשאי לבצוע {סרמ"ש בנק"ש סימן} *ר"א בנו של רבי יוסי הגלילי אומר אסור לבצוע וכל הבוצע ה"ז חוטא וכל המברך את הבוצע הרי זה מנאץ ועל זה נאמר °בוצע ברך נאץ ה' אלא *יקוב הדין את ההר *שנאמר °כי המשפט לאלהים הוא וכן משה היה אומר יקוב הדין את ההר אבל אהרן אוהב שלום ורודף שלום ומשים שלום בין אדם לחבירו שנאמר °תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון. ר' אליעזר אומר הרי שגזל *סאה של חטים וטחנה ואפאה והפריש ממנה חלה כיצד מברך אין זה מברך אלא מנאץ ועל זה נאמר ובוצע ברך נאץ ה'. רבי מאיר אומר לא נאמר בוצע אלא כנגד יהודה שנאמר °ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע כי נהרוג את אחינו וכל המברך את יהודה הרי זה מנאץ ועל זה נאמר ובוצע ברך נאץ ה'. רבי יהושע בן קרחה אומר מצוה לבצוע שנאמר °אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם והלא במקום שיש משפט אין שלום, ובמקום שיש שלום אין משפט, אלא איזהו משפט שיש בו שלום הוי אומר זה ביצוע וכן בדוד הוא אומר °ויהי דוד עושה *משפט וצדקה והלא כל מקום שיש משפט אין צדקה וצדקה אין משפט אלא איזהו משפט שיש בו צדקה הוי אומר זה ביצוע {אתאן לת"ק} דן את הדין זכה את הזכאי וחייב את החייב וראה שנתחייב עני ממון (א) ושלם לו מתוך ביתו זה משפט וצדקה משפט לזה וצדקה לזה: משפט לזה שהחזיר לו ממון צדקה לזה ששילם לו מתוך ביתו (וכן בדוד הוא אומר ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו משפט לזה שהחזיר לו את ממונו וצדקה לזה ששילם לו מתוך ביתו) קשיא ליה לרבי האי לכל עמו לעניים מיבעי ליה אלא (*רבי אומר) אע"פ שלא שילם מתוך ביתו זהו משפט וצדקה: משפט לזה וצדקה לזה: משפט לזה שהחזיר לו ממונו וצדקה לזה שהוציא גזילה מתחת ידו. רבי שמעון בן מנסיא אומר שנים שבאו לפניך לדין עד שלא תשמע דבריהן או משתשמע דבריהן ואי אתה יודע להיכן דין נוטה אתה רשאי לומר להן צאו ובצעו, משתשמע דבריהן ואתה יודע להיכן הדין נוטה אי אתה רשאי לומר להן צאו ובצעו שנאמר °פוטר מים ראשית מדון ולפני התגלע הריב נטוש קודם שנתגלע הריב אתה יכול לנטשו משנתגלע הריב אי אתה יכול לנטשו. (*וריש לקיש) אמר שנים שבאו לדין אחד רך ואחד קשה, עד שלא תשמע דבריהן או משתשמע דבריהן ואי אתה יודע להיכן דין נוטה אתה רשאי לומר להם "אין אני נזקק לכם" שמא נתחייב חזק ונמצא חזק רודפו, משתשמע דבריהן ואתה יודע להיכן הדין נוטה אי אתה יכול לומר להן "איני נזקק לכם" שנא' °לא תגורו מפני איש. ר' יהושע בן קרחה אומר מניין *)לתלמיד שיושב לפני רבו וראה זכות לעני וחובה לעשיר מניין שלא ישתוק שנאמר לא תגורו מפני איש. (*רבי חנין אומר) לא תכניס דבריך מפני איש. ויהו עדים יודעים את מי הן מעידין ולפני מי הן מעידין ומי עתיד ליפרע מהן שנא' °ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה' ויהו הדיינין יודעין את מי הן דנין ולפני מי הן דנין ומי עתיד ליפרע מהן שנא' °אלהים נצב בעדת אל וכן ביהושפט הוא אומר °°ויאמר אל השופטים ראו מה אתם עושים כי לא לאדם תשפטו כי (אם) לה' שמא יאמר הדיין מה לי בצער הזה ת"ל (א) ועמכם בדבר משפט אין *לו לדיין אלא מה שעיניו רואות. היכי דמי גמר דין? אמר רב יהודה אמר רב איש פלוני אתה חייב איש פלוני אתה זכאי. אמר רב הלכה כרבי יהושע בן קרחה. איני °והא רב הונא תלמידיה דרב הוה כי הוו אתו לקמיה דרב הונא אמר להו אי דינא בעיתו אי פשרה בעיתו. מאי מצוה נמי דקאמר רבי יהושע בן קרחה מצוה

*) [שבועות לא· ע"ש בתוספות ד"ה ורואה]

נגמר הדין · שאמרו· איש פלוני אתה זכאי איש פלוני אתה חייב: **אסור לבצוע** · משבאו לדין אסור לדיינים לבצוע: **המברך** · המשבח: **אבל אהרן אוהב שלום ורודף שלום** · (ב)וכיון שהיה שומע מחלוקת ביניהם קודם שיבואו לפניו לדין היה רודף אחריהן ומטיל שלום ביניהן: **תורת אמת וגו'** · משתעי באהרן כי שפתי כהן ישמרו דעת וגו' (מלאכי ב): **הרי שגזל כו'** · ובוצע לשון גזלה דכתיב (משלי א) כן ארחות כל בוצע בצע את נפש בעליו יקח: **כנגד יהודה** · שהיה לו לומר נחזירנו לאבינו אחרי שהיו דבריו נשמעין לאחיו: **אלמא לפשרה קאמר** · תנא קמא דאמר אסור לבצוע דריש ליה להאי "משפט וצדקה" שהיה דוד דן את הדין וחייב את החייב וראה שהיה עני מחויב ממון והיה משלם לבעל דינו מתוך ביתו: **פוטר מים ראשית מדון** · אם באת לפטור ולהשליך המריבה המשולה כמים כדלקמן ולשום שלום ביניהן: **ראשית מדון** · קודם שתשא ותתן בדין פטור אותה: **נטשהו** · ורדוף אחר השלום: **קשה** · בעל מריבה מטריח דיינין: **ס"ג שמא יתחייב חזק ונמצא רודפו** · רודף את הדיין להפך את הדין: **שיושב לפני רבו** · ובא דין לפני רבו ולא לפניו וראה התלמיד זכות לעני וחובה לעשיר ורבו טועה בדין, מניין שלא יחלוק כבוד לרבו וישתוק? תלמוד כו' ולקמן (דף ז·) מפרש מאי משמע דלא תגורו לשון כינוס הוא: **את מי הן מעידין** · כלומר הן מעידין בהקב"ה כדאמר לקמן (דף ח·) שמטריחין אותו להחזיר ממון לבעליו: **ועמדו שני האנשים אשר להם הריב** · ואוקמינן במסכ' שבועות (דף ל.) בעדים הכתוב מדבר: **מה לי בצער הזה** · שאם אטעה איענש: **תלמוד לומר**. ביהושפט (ג)עמכם בדבר המשפט לפי מה שעם לבבכם שלבבכם נוטה בדבר כלומר בטענותיהם עמכם במשפט לפי אותן דברים תשפוטו ולא תיענשו: **דאין לו לדיין** · לירא ולמנוע עצמו מן הדין: **אלא לפי מה שעיניו רואות** · לידון ויתכוין להוציאו לצדקו ולאמיתו ושוב לא יענש: **היכי דמי גמר דין** · דאמרינן לעיל שוב אין אתה רשאי לבצוע:

מצוה

לפרש דדוקא נקט בחזקת הבתים (ב"ב דף מ. ושם) קנין בפני שנים אבל אי ליכא ב' אין הקנין קנין דהא מסקינן הכא דפשרה צריכה קנין ואפילו הכי קאמרי רבנן פשרה ביחיד והא דנקט התם בפני ב' משום דאין צריך לומר כותבו ואין ראיה מכאן כלל דיכול להקנות בפני שנים לקיים הפשרה שעשה ביחיד ור"ת היה מדקדק מדאמרינן בפרק הזהב (ב"מ דף מו. ושם) היה עומד בגורן ואין בידו מעות כו' ולאו אמרת מטבע נקנה בחליפין ניקני ליה מעות אגב סודר ופשוט מיניה דאין נקנית בחליפין דדוחק היה ליה לאוקמי בגברא ערמילאי והשתא אמאי לא משני כגון דליכא תרי ואין קנין מועיל אלא בפני שנים אלא ש"מ דודאי מהני ויש דוחין משום דסתם גורן מלוין בה בני אדם*:

נגמר הדין אי אתה רשאי לבצוע · כגון שכבר דקדקו בדין היטב וכמו גמרו את הדין דלא מיחסר אלא איש פלוני אתה חייב דכיון דנתברר כל כך אין להטעותו לעשות פשרה שאילמלא היה יודע שנתברר דינו לזכות לא היה מתרצה לפשרה בשום ענין ופירש בקונטרס שכבר אמרו איש פלוני אתה זכאי ואיש פלוני אתה חייב ולשון הש"ס מוכח כן בודאי אבל קשה מאי ביצוע שייך השתא אחר שנפסק הדין לגמרי ובדוחק י"ל שלא יטעו אותו לומר לו יראים אנו שמא טעית בדין ומיהו כשמתחייבין שבועה זה או זה שרי למימר להו לעשות הביצוע כדי ליפטר מעונש שבועה*:

אבל אהרן · פי' כיון שלא היה דיין ולא היה הדין בא לפניו אלא לפני משה ולאו לדידיה שרי:

טחנה ואפאה · להכי נקט ואפאה לפי שיש דברים שאין (א) מתחייבין בחלה עד לאחר אפייה ומייתי לה פרק כל שעה (פסחים דף לז.) הסופגנין והדובשנין והאיסקריטין עשאן באילפס חייבין, בחמה פטורין:

אלא כנגד יהודה · והא דכתיב (ברכות מח) מטרף בני עלית על מעשה דתמר שיבחו הכתוב כדמתרגמינן את אודיתא ולא בהיתתא:

ונמצא חזק רודפו · פירוש לדיין כדמוכח בתר הכי (ב) הא דנקט אחד רך שאם היו שניהם חזקים השני היה מסייעו:

לא תכנים את דבריך · גבי(ד) רש ועשיר לא שייך לשון יראה שאינו ירא מפניהם אלא כלומר אל תכנים את דבריך כדי לחלוק לו כבוד:

כנגד

מו א מיי' פכ"ב מהל' סנהדרין הל' ד סמג עשין קז טוש"ע ח"מ סי' יב סעיף ב :

מז ב מיי' פ"א מהלכות ברכות הלכה יט ועי' בכ"מ סמג עשין כז טוש"ע א"ח סימן קצו סעיף א :

מח ג מיי' פכ"ב מהל' סנהדרין הלכה ד סמג עשין קז טוש"ע ח"מ סי' יב סעיף ב :

מט ד מיי' שם הלכה א טוש"ע שם סעיף א:

נ ה מיי' שם הל' ב סמג שם טוש"ע י"ד סימן רמב סעיף כב בהג"ה וטוש"ע ח"מ סי' ט ס"ז :

[ועיין תוספות קדושין סט: ד"ה לא איכרו]

נא ו מיי' פכ"ג מהל' סנהדרין הל' א סמג עשין שם ולאוין רו רח טוש"ע ח"מ סי' ח ס"ב:

נב ז מיי' שם הלכה ט וסמג שם טוש"ע ח"מ סימן טו סעיף ד בהג"ה וסעיף ה :

נג ח מיי' פכ"א מהלכות סנהדרין הלכה ג ופכ"ב הלכה ט סמג שם טוש"ע ח"מ סי' יב סעיף ב וסימן י סעיף א :

[ועי' תוספות ב"ק סט· ד"ה חייב ותוספות ב"מ יו· ד"ה חייב]

[בע"י ליתא]

*) לקמן ז: גירי' רש"ל ואמר ר' חנין לא תכנים וכו' וכן העתיק הכ"מ פכ"ב מהל' סנהדרין דין ב ואולם דע דבתוספ' לא נזכר ר' חנין כלל אלא הכי איתא ר"י ב"ק אומר וכו' שנא' לא תגורו מפני איש לא תכנים דבריך וכו' וכ"ה בשאלתות סי' נה אמנם ברי"ף והרא"ש איתא כגירי' רש"ל הנ"ל

דברים א

[תוספתא פ"א]

[יבמות נב:]

רש"ל גורס הכי שנאמר אחר וכן משה וכו' [וכ"א בתוספ']

ב"ק צד· ע"ש

הוא דבור אחד לדעת רש"ל פיניה

משפט וצדקה לכל עמו והלא כל וכו' כצ"ל רש"ל [וכ"א בתוספתא]

◆

הגהות הב"ח

(א) גמרא ועמכם בדבר המשפט אין : (ב) רש"י ד"ה אבל וכו' דכיון שהיה: (ג) ד"ה ת"ל ביהושפט ועמכם בדבר המשפט עמכם לפי מה וכו' בטענותיהם המשפט לפי : (ד) תוס' ד"ה לא וכו' גבי רבו ועשיר לא שייך :

** לפי המצודת ציון התגלע = התגלה

משלי יז יד

[בתוספ' איתא ר' יהושע בן לקיש אבל ברי"ף והרא"ש איתא ר' יהודה בן לקיש וכ"א בשאלתות פר' משפטים סי' נח וכ"א בתנחומ']

דברים יט

תהלים פב

דה"ב יט

ב"ב קלג.

[נדה כ:]

נושא/מבנה

◇ דעות בגבום כדי לעשות פשרה בדין

[1] - מספור הפירושים על הפסוק (נאמר) "בוצע ברך..." (עד ג')

⌂ - מספור הפירושים על הפסוק "משפט וצדקה"

▽ שנים שבאו לדין

א- עד שלא תשמע

ב- משתשמע ...

ג- משתשמע ...

* (I) מספרי רומי - 3 פשטים (עד ג') על הפסוק פוטר מים

* מספרים אלו ◇ = 2 דרשות על "לא תגורו מפני איש"

נושא/מבנה

⌂ "ויהו עדים/ דיינים יודעים..."

באומה דברי להיות על העדים והדיינים כשעומדים בדין

רבינו חננאל

ואסיק' והלכתא פשרה צריכה קנין : ואיזה משפט שיש בו שלום ויש בו צדקה הוי אומר זה ביצוע · שלום שנאמר אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם צדקה שנאמר ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו ודרש ר' זה המקרא בזה הענין דן את הדין וזכה את הזכאי חייב את החייב אע"פ שלא שילם מתוך ביתו עשה משפט וצדקה משפט לזה שהחזיר לו ממונו · וצדקה לזה שהוציא גזילה מתוך ביתו : רבי יהושע בן קרחה אומר מניין לתלמיד היושב בפני רבו וראה זכות לעני וחובה לעשיר מניין שלא ישתוק שנאמר לא תגורו מפני איש אל תכנים דבריך מפני איש פי' לא תגורו מלשון אוגר בקיץ בן משכיל כי המשפט לאלהים הוא (וידעו) ויהיו העדים יודעין לפני מי הן מעידין שנאמר ועמדו שני האנשים וקי"ל בעדים הכתוב מדבר וכן פירושו ועמדו שני האנשים והם העדים ואשר להם הריב לפני ה' ויהיו הדיינים יודעים את מי הם דנים ולפני מי הם דנים (ומי הם דנים) ומי עתיד להפרע מהן לפני מי הם דנים לפני הקב"ה שנאמר בקרב אלהים ישפוט וביהושפט כתיב ויאמר אל השופטים ראו מה אתם עושין כי לא לאדם תשפטו כי אם לה' ושמא יאמר הדיין מה לי בצער הזה ת"ל ועמכם בדבר המשפט אין לדיין אלא מה שעיניו רואות · אמר רב הלכתא כרבי יהושע בן קרחה דאמר מצוה לבצוע ותריצנה מצוה לומר

אי

גליון הש"ס גמרא והא ר"ה תלמידיה דרב · עיין שבת דף קכח ע"א וש"נ :